

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.4.2.18>

ЩОДО ПИТАННЯ ВІДОМЧОЇ НОРМОТВОРЧОСТІ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ

Володимир Нікіфоренко

кандидат наук з державного управління,

перший заступник голови

Державної прикордонної служби України (Київ, Україна)

ORCID ID: 0000-0003-1452-2312

Анотація. Стаття присвячена актуальним питанням відомчої нормотворчості у сфері безпеки державного кордону. Визначено підхід до розуміння відомчих нормативно-правових актів, які регулюють діяльність у сфері забезпечення безпеки державного кордону. Досліджено відомчі акти Міністерства внутрішніх справ України й Адміністрації Державної прикордонної служби України. Визначено їх спрямованість на врегулювання відносин з питань реалізації державної політики у сфері охорони та захисту державного кордону. Проаналізовано відомчі нормативно-правові акти, які мають домінуюче значення в системі правових актів з питань регулювання прикордонної сфери. Установлено провідну роль Міністерства внутрішніх справ України в унормуванні питань з визначення завдань і функцій, повноважень, прав та обов'язків, організації управління й забезпечення діяльності, координації та взаємодії органів Державної прикордонної служби України, а також інших питань здійснення прикордонного контролю.

Ключові слова: безпека державного кордону, відомчі нормативно-правові акти, Державна прикордонна служба України, нормотворча діяльність, інтегроване управління кордонами.

ON THE ISSUE OF DEPARTMENTAL RULE-MAKING IN THE FIELD OF STATE BORDER SECURITY

Volodymyr Nikiforenko

PhD in Public Administration,

First Deputy Head

State Border Service of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0003-1452-2312

Abstract. The article is devoted to topical issues of departmental rule-making in the field of state border security. An approach to the understanding of departmental regulations governing activities in the field of state border security is defined. The departmental acts of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine and the Administration of the State Border Guard Service of Ukraine, which are aimed at regulating relations on the implementation of state policy in the field of protection and protection of the state border, have been studied. The departmental normative-legal acts which have dominating value in system of legal acts concerning regulation of frontier sphere are analyzed. The leading role of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine in regulating issues of defining tasks and functions, powers, rights and responsibilities, organizing management and ensuring the activities, coordination and interaction of the State Border Guard Service of Ukraine, as well as other issues of border control.

Key words: state border security, departmental regulations, State Border Guard Service of Ukraine, rule-making activities, integrated border management.

W SPRAWIE INSTYTUCJONALNEGO STANOWIENIA PRAWA W ZAKRESIE BEZPIECZEŃSTWA GRANICY PAŃSTWOWEJ

Volodymyr Nikiforenko

kandydat nauk w zakresie administracji publicznej,

pierwszy Wiceprzewodniczący

Państwowej Straży Granicznej Ukrainy (Kijów, Ukraina)

ORCID ID: 0000-0003-1452-2312

Adnotacja. Artykuł poświęcony aktualnym zagadnieniom instytucjonalnego stanowienia prawa w zakresie bezpieczeństwa granicy państwowej. Określono podejście do zrozumienia instytucjonalnych aktów prawnych regulujących działalność w zakresie bezpieczeństwa granicy państwowej. Zbadano akty instytucjonalne Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Ukrainy i Administracji Państwowej Służby Granicznej Ukrainy. Określono ich ukierunkowanie na uregulowanie stosunków w zakresie realizacji polityki publicznej w zakresie ochrony granicy państwowej. Przeanalizowano instytucjonalne akty prawne, mające dominujące znaczenie w systemie aktów prawnych w zakresie regulacji sfery granicznej. Określono główną rolę Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Ukrainy w normalizacji problemów z określeniem zadań i funkcji, uprawnień, praw i obowiązków, organizacji zarządzania i zapewnienia działalności, koordynacji i współdziałania organów Państwowej Służby Granicznej Ukrainy oraz innych spraw kontroli granicznej.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo granicy państwowej, instytucjonalne akty prawne, Państwowa Służba Graniczna Ukrainy, działalność w zakresie stanowienia prawa, zintegrowane zarządzanie granicami.

Вступ. Забезпечення комплексного вдосконалення законодавства у сфері безпеки державного кордону припускає необхідність вирішення не лише питань законодавчого регулювання діяльності державних органів, які виконують завдання з охорони й захисту державного кордону, а й унормування значного обсягу поточних питань діяльності прикордонного відомства та її підрозділів: призначення, основні функції, повноваження, права й обов'язки, організація управління й забезпечення діяльності, координація та взаємодія й інші питання. Із цією метою здійснюється нормотворча діяльність центральних органів виконавчої влади та підпорядкованих суб'єктів, які в межах наданих їм Конституцією та законами України повноважень приймають різні за своїм значенням і юридичною силою відомчі нормативно-правові акти.

З урахуванням оперативності прийняття актів та організації їх виконання, швидкості інформування суб'єктів виконання в умовах динамічного безпекового середовища відомчі акти набувають усе більшого значення в регулюванні відносин у сфері охорони й захисту державного кордону, організації прикордонного контролю та міжвідомчої співпраці її суб'єктів.

Разом із тим у зв'язку з відсутністю в юридичній літературі єдиної думки з приводу поняття й системи відомчих нормативно-правових актів, порядку їх прийняття й затвердження актуальним є питання дослідження нормотворчої діяльності Міністерства внутрішніх справ (далі – МВС) України та Державної прикордонної служби України (далі – ДПСУ).

Дослідженню окремих аспектів прийняття й закріплення нормативно-правових актів у сфері забезпечення прикордонної безпеки України присвячені роботи таких вчених, як О.Т. Бесараб, М.І. Кабачинський, І.П. Кушнір, М.О. Король, М.М. Литвин, В.О. Назаренко, О.Г. Мельников, Ю.В. Потомський, В.В. Половников, В.М. Процик, Л.В. Серватюк, Т.О. Цимбалістий та інші.

Мета дослідження – дослідити питання відомчої нормотворчості у сфері безпеки державного кордону.

Основна частина. Відомче нормативно-правове регулювання певної сфери державної діяльності є однією з найпоширеніших груп правових актів, яка виконує важливу роль у конкретизації загальних норм законів і підзаконних актів.

На думку О.Л. Дзюбенко «відомча нормотворчість – це діяльність уповноважених керівників центральних органів виконавчої влади, які в межах своєї компетенції створюють відомчі підзаконні акти шляхом створення, зміни, доповнення, скасування правових норм, спрямованих на регулювання тих суспільних відносин, які належать до сфери їх управління» (Дзюбенко, 2009: 15). І.М. Вороніна, яка дослідила питання відомчої нормотворчості в системі органів внутрішніх справ, розуміє під нею «діяльність суб'єктів реалізації правоохоронної функції держави (уповноважених на те центральних органів виконавчої влади), які з метою реалізації законів України й нормативно-правових актів вищих органів державної влади в межах своїх повноважень приймають відомчі нормативно-правові акти, що деталізують і роз'яснюють механізм реалізації державної політики в правоохоронній сфері» (Вороніна, 2015: 43).

У теорії права під відомчими актами розуміють підзаконні нормативно-правові акти, норми яких поширюються на організації та осіб, що перебувають у системі службового підпорядкування відповідного міністерства, відомства (нормативні акти міністрів, керівників інших центральних органів виконавчої влади, що мають внутрішнє значення) (Білозьоров та ін., 2017: 165; Цвік та ін., 2009: 287).

Відомчі акти мають такі переваги: мобільність, охоплення всіх сфер суспільних відносин, безпосередність спілкування керівника й підлеглого, швидкість інформування адресатів виконання, оперативність організації їх виконання (Шестопалова, Мельничук, 2009: 138).

Метою створення відомчих актів є конкретизація та деталізація вже чинних норм права та водночас створення нових правових приписів, які не повинні суперечити законам України й підзаконним актам Президента України, Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України (Дзюбенко, 2018: 19).

Відомчі акти поділяються на внутрішні – регулюють питання внутрішньо організаційного характеру й поширюються в межах міністерства, відомства, підпорядкованих їм установ, і зовнішні – мають міжвідомчий, загальний характер, поширюються на всіх суб'єктів права й підлягають обов'язковій реєстрації в Міністерстві юстиції України. Виокремлюють відкриті відомчі акти, які доступні для всезагального користування, і закриті відомчі акти – доступні для обмеженого кола осіб, які видаються з грифами «Для службового користування», «Таємно» й містять державну таємницю або відомості, розголошення яких може спричинити шкоду державним інтересам.

Норми права, які закріплені у відомчих актах, мають зовнішнє вираження у формі наказів, інструкцій, положень, правил, розпоряджень та інших форм. Зауважимо, що в науковій юридичній літературі відсутня єдина думка з приводу того, які акти є відомчими. Деякі вчені до відомчих актів зараховують накази, інструкції, розпорядження, вказівки (Великанова, Великанов, Половко, 2006). Інші систематизують перелік відомчих актів і визначають їх види залежно від органів державної влади, які можуть їх видавати (Цвік, 2009: 287).

Ураховуючи те що сьогодні відсутня єдина позиція науковців у цьому питанні, при дослідженні системи відомчих актів необхідно звертати увагу передусім на правові положення, які регламентують діяльність органу державної влади з видання правових актів. Так, межі правотворчої компетенції міністерств і центральних органів виконавчої влади конкретизуються в положеннях, які визначають їхній правовий статус і компетенцію. Наприклад, згідно з п. 9 Положення про Міністерство внутрішніх справ України, накази МВС, прийняті в межах повноважень, передбачених законом, обов'язкові для виконання центральними органами виконавчої влади, їх територіальними органами, місцевими державними адміністраціями, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами й організаціями незалежно від форми власності та громадянами (Кабінет Міністрів України, 2015).

У юридичній літературі підкреслюють, що відомчі підзаконні нормативно-правові акти, як правило, регулюють внутрішньовідомчі відносини. Однак окремі міністерства, зокрема МВС, у суворо обмеженій сфері мають право видавати акти зовнішньої дії, зміст яких суттєво впливає на права і свободи громадян (Небеська, 2010: 53).

Окреслюючи межі дослідження, визначимо власний підхід до розуміння відомчих актів, які регулюють діяльність у сфері забезпечення безпеки державного кордону. На нашу думку, під відомчими актами у сфері прикордонної безпеки варто розуміти підзаконні нормативно-правові акти МВС України та Адміністрації ДПСУ, які видані на виконання Конституції України й законів України, актів Президента України та Кабінету Міністрів України й спрямовані на врегулювання відносин з питань реалізації державної політики у цій сфері.

МВС України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері захисту державного кордону й охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні. МВС України розробляє проекти державних програм з питань охорони державного кордону. Міністр, який очолює МВС України, відповідно до покладених на нього повноважень видає накази та доручення.

Адміністрація ДПСУ як центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону, відповідно до Конституції та законів України, актів Президента України й Кабінету Міністрів України, наказів МВС України, видає відомчі нормативно-правові акти: директиви, накази організаційно-розпорядчого характеру, а також контролює їх виконання.

Накази організаційно-розпорядчого характеру, директиви й розпорядження видають начальники регіональних управлінь, органів охорони державного кордону, ректор Національної академії ДПСУ та керівники інших органів управління ДПСУ. Зазначені джерела права мають ознаки локальних правових норм, які регулюють основні питання з організації оперативно-службової, адміністративно-господарської та іншої діяльності підпорядкованих підрозділів.

Ураховуючи значну кількість нормативно-правових актів відомчого характеру у сфері забезпечення безпеки державного кордону, уважимо за необхідне розглянути ті з них, які мають домінуюче значення в цій системі.

Серед відомчих актів суб'єктів прикордонної безпеки найбільш поширеними є накази. Передусім зосередимося на наказах МВС України, які містять значну кількість норм регулятивного характеру:

– Наказ МВС України «Про затвердження Положення про орган охорони державного кордону Державної прикордонної служби України» від 30.11.2018 № 971, яким закріплено порядок призначення, основні завдання, повноваження, організацію управління, взаємодію й забезпечення діяльності органу охорони державного кордону Державної прикордонної служби України;

– Наказ МВС України «Про затвердження Положення про відділ прикордонної служби Державної прикордонної служби України» від 15.04.2016 № 311, який визначає призначення, основні функції, повноваження, права, організацію управління й забезпечення діяльності відділу прикордонної служби Державної прикордонної служби України;

– Наказ МВС України «Про затвердження Інструкції про службу прикордонних нарядів Державної прикордонної служби України» від 19.10.2015 № 1261, який визначає основні завдання, права, обов'язки та порядок організації служби прикордонних нарядів з охорони державного кордону й під час виконання завдань, спрямованих на реалізацію функцій Державної прикордонної служби України;

– Наказ МВС України «Про затвердження Інструкції з оформлення посадовими особами Державної прикордонної служби України матеріалів справ про адміністративні правопорушення» від 18.09.2013 № 898, який визначає порядок оформлення, розгляду й обліку матеріалів справ про адміністративні правопорушення, протидію яким зараховано до компетенції Державної прикордонної служби України;

– Наказ МВС України «Про затвердження Інструкції з організації кінологічного забезпечення в Державній прикордонній службі України» від 26.03.2018 № 234, який регулює діяльність, пов'язану з комплектуванням органів охорони державного кордону та забезпечення (далі – органи) інспекторами-кінологами і службовими собаками, їх підготовкою та використанням в охороні державного кордону й прикордонному контролі, а також діяльність, пов'язану з утриманням, годуванням, перевезенням і розведенням службових собак Держприкордонслужби.

Оцінюючи діяльність МВС України у сфері регулювання прикордонної діяльності, необхідно зазначити його провідну роль в унормуванні питань з визначення завдань і функцій, повноважень, прав та обов'язків, організації управління й забезпечення діяльності, координації та взаємодії органів Державної прикордонної служби України, а також інших питань здійснення прикордонного контролю.

Наступними в системі відомчих актів є накази ДПСУ, які регулюють значну кількість відносин, що складаються у сфері охорони державного кордону. До них належать:

– Наказ ДПСУ «Про затвердження Інструкції з організації і здійснення перевірки документів громадян України, іноземців та осіб без громадянства, які перетинають державний кордон» від 05.06.2012 № 407, який виданий з метою визначення практичних заходів і тактичних прийомів дій особового складу Державної прикордонної служби України з перевірки документів громадян України, іноземців та осіб без громадянства під час здійснення прикордонного контролю;

– Наказ ДПСУ «Про затвердження Інструкції про застосування зброї, бойової техніки, озброєння кораблів (катерів), літаків і вертольотів Державної прикордонної служби України, спеціальних засобів та заходів фізичного впливу під час охорони державного кордону та виключної (морської) економічної зони України»

від 21.10.2003 № 200, яким установлюється порядок застосування зброї, бойової техніки, озброєння кораблів (катерів), літаків і вертольотів ДПСУ, спеціальних засобів і використання заходів фізичного впливу під час охорони державного кордону та виключної (морської) економічної зони України ДПСУ;

– Наказ ДПСУ «Про затвердження Інструкції про порядок атестування військовослужбовців Державної прикордонної служби України» від 28.09.2012 № 771, який прийнято для затвердження порядку проведення атестування з метою забезпечення правильного добору, розстановки, виховання й удосконалення підготовки військових кадрів шляхом об'єктивного оцінювання професійного рівня, ділових і моральних якостей кожного військовослужбовця, відповідності їх займаній посаді, визначення перспективи подальшого проходження військової служби, зокрема формування кадрового резерву для призначення на керівні посади, направлення на навчання, а також для присвоєння військовослужбовцям первинного офіцерського звання;

– Наказ ДПСУ «Про забезпечення доступу до публічної інформації у Державній прикордонній службі України» від 03.04.2012 № 222, який визначає процедуру надання доступу до публічної інформації в Адміністрації Держприкордонслужби України, регіональних управліннях, органах охорони державного кордону, загонах морської охорони, навчальних закладах, науково-дослідних установах, підрозділах спеціального призначення та органах забезпечення Державної прикордонної служби України, оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів Держприкордонслужби щодо надання або відмови в наданні публічної інформації за запитом на інформацію;

– Наказ ДПСУ «Про затвердження Порядку дій посадових осіб органів охорони державного кордону Державної прикордонної служби України щодо установлення режиму в пунктах пропуску через державний кордон, здійснення контролю за його додержанням, а також організації і забезпечення взаємодії та координації контрольних органів і служб, що здійснюють різні види контролю або беруть участь у забезпеченні режиму в пунктах пропуску через державний кордон» від 29.08.2011 № 627.

Ці та інші накази ДПСУ є системою актів нормотворчої діяльності, які видані з метою вдосконалення законодавства у сфері безпеки державного кордону й забезпечення принципів правового оформлення діяльності її суб'єктів.

У зв'язку з тим що питання охорони та захисту державного кордону потребують міжвідомчої координації державних органів у їх вирішенні, звернемо увагу на спільні накази, які приймаються декількома відомствами. Так, на виконання Плану заходів із створення інтегрованої міжвідомчої інформаційно-телекомунікаційної системи щодо контролю осіб, транспортних засобів та вантажів, які перетинають державний кордон, видано спільний наказ Адміністрації ДПСУ, Державної митної служби України, Державної податкової адміністрації України, МВС України, Міністерства закордонних справ України, Міністерства праці та соціальної політики України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України «Про затвердження Положення про інтегровану міжвідомчу інформаційно-телекомунікаційну систему щодо контролю осіб, транспортних засобів та вантажів, які перетинають державний кордон» від 03.04.2008 № 284/287/214/150/64/175/266/75 (Адміністрація ДПСУ, Державна митна служба України, Державна податкова адміністрація України, МВС України, Міністерство закордонних справ України, Міністерство праці та соціальної політики України, Служба безпеки України, Служба зовнішньої розвідки України, 2008).

Відповідно до Законів України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», «Про розвідувальні органи України», «Про оперативно-розшукову діяльність» і «Про боротьбу з тероризмом» і з метою визначення порядку подання Державною службою фінансового моніторингу України узагальнених матеріалів розвідувальним органам України, прийнято спільний Наказ МВС України, Міністерства фінансів України, Служби зовнішньої розвідки України та Міністерства оборони України «Про затвердження Порядку подання узагальнених матеріалів розвідувальним органам України» від 01.12.2015 № 1112/426/678/1533 (МВС України, Міністерство фінансів України, Служба зовнішньої розвідки України, Міністерство оборони України, 2015).

На виконання Національного плану заходів з виконання другої фази Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України та з метою запровадження системного обміну інформацією у сфері забезпечення безпеки державного кордону прийнято спільний Наказ МВС України, Міністерства закордонних справ України, Міністерства інфраструктури України, Міністерства фінансів України, Служби безпеки України «Про затвердження Порядку обміну інформаційно-аналітичними матеріалами між суб'єктами інтегрованого управління кордонами» від 01.09.2015 № 1050/254/341/749/562 (МВС України, Міністерство закордонних справ України, Міністерство інфраструктури України, Міністерство фінансів України, Служба безпеки України, 2015).

З метою прискорення та спрощення прикордонних процедур організованих туристичних або інших груп пасажирів у пунктах пропуску через державний кордон для морського й автомобільного сполучення видано спільний Наказ МВС України та Міністерства інфраструктури України «Про затвердження Порядку здійснення прикордонного контролю організованих груп пасажирів у пунктах пропуску через державний кордон для морського та автомобільного сполучення» від 10.10.2013 № 969/787 (МВС, Міністерство інфраструктури України, 2013).

Отже, міжвідомчі накази створюють стійку систему взаємозв'язків між різними органами державної влади, забезпечують належну взаємодію та координацію підрозділів у сфері прикордонного контролю й захисту державного кордону.

Крім наказів, МВС України та Адміністрація ДПСУ приймає велику кількість документів внутрішнього характеру, серед яких – розпорядження, інструкції, методичні рекомендації, пам'ятки щодо алгоритму дій, роз'яснення, плани цільових заходів тощо. Ці відомчі документи відіграють велику роль у регламентації внутрішньої повсякденної діяльності підрозділів прикордонного відомства.

Висновки. Завершуючи розгляд питань відомчого нормативно-правового забезпечення державної політики у сфері безпеки державного кордону, варто акцентувати увагу на таких положеннях:

– під відомчими актами у сфері прикордонної безпеки варто розуміти підзаконні нормативно-правові акти МВС України й Адміністрації ДПСУ, які видані на виконання Конституції України та законів України, актів Президента України й Кабінету Міністрів України, спрямовані на врегулювання відносин з питань реалізації державної політики в цій сфері;

– конкретизація та деталізація норм прикордонного законодавства та водночас створення нових правових приписів, які не повинні суперечити законам України й підзаконним актам Президента України, Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України, здійснюються шляхом прийняття відомчих актів – підзаконних нормативно-правових актів МАС України та Адміністрації ДПСУ, які спрямовані на врегулювання відносин з питань реалізації державної політики у сфері безпеки державного кордону;

– необхідно відзначити провідну роль МВС України в унормуванні питань з визначення завдань і функцій, повноважень, прав та обов'язків, організації управління й забезпечення діяльності, координації та взаємодії органів ДПСУ, а також інших питань здійснення прикордонного контролю.

Список використаних джерел:

1. Великанова М.М., Великанов О.Ю., Половко І.В. Теорія держави та права : навчально-методичний посібник. Ніжин : Вид-во НДІ ім. М. Гоголя, 2006. 164 с.
2. Вороніна І.М. Актуальні питання відомчої нормотворчості в системі органів внутрішніх справ. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»*. 2015. № 17. Том 1. С. 43–45.
3. Дзюбенко О.Л. Ознаки та види відомчих підзаконних актів як результат застосування юридичної техніки. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 1. С. 18–21. URL: http://lsej.org.ua/1_2018/5.pdf (дата звернення: 12.02.2020).
4. Дзюбенко О.Л. Теоретичний аспект відомчої нормотворчості. *Право і суспільство*. 2009. № 14. С. 12–16.
5. Загальна теорія держави і права : підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів / М.В. Цвік та ін. ; за ред. докт. юрид. наук, проф., акад. АПрН України М.В. Цвіка, докт. юрид. наук, проф., акад. АПрН України О.В. Петришина. Харків : Право, 2009. 584 с.
6. Небеська М.С. Роль відомчих нормативних актів у правовому регулюванні діяльності ОВС щодо забезпечення прав і свобод людини у сфері охорони громадського порядку та громадської безпеки. *Право і Безпека*. 2010. № 1. С. 52–56. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2010_1_12 (дата звернення: 12.02.2020).
7. Про затвердження Положення про інтегровану міжвідомчу інформаційно-телекомунікаційну систему щодо контролю осіб, транспортних засобів та вантажів, які перетинають державний кордон : Наказ Адміністрації Державної прикордонної служби України, Державної митної служби України, Державної податкової адміністрації України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства закордонних справ України, Міністерства праці та соціальної політики України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України від 03.04.2008 № 284/287/214/150/64/175/266/75 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0396-08#Text> (дата звернення: 12.02.2020).
8. Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України : Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 878 / Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2015-p#Text> (дата звернення: 12.02.2020).
9. Про затвердження Порядку здійснення прикордонного контролю організованих груп пасажирів у пунктах пропуску через державний кордон для морського та автомобільного сполучення : Наказ Міністерства внутрішніх справ України та Міністерства інфраструктури України від 10.10.2013 № 969/787 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1833-13#Text> (дата звернення: 12.02.2020).
10. Про затвердження Порядку обміну інформаційно-аналітичними матеріалами між суб'єктами інтегрованого управління кордонами : Наказ Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства закордонних справ України, Міністерства інфраструктури України, Міністерства фінансів України, Служби безпеки України від 01.09.2015 № 1050/254/341/749/562 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1094-15#Text> (дата звернення: 12.02.2020).
11. Про затвердження Порядку подання узагальнених матеріалів розвідувальним органам України : Наказ Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства фінансів України, Служби зовнішньої розвідки України та Міністерства оборони України від 01.12.2015 № 1112/426/678/1533 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1583-15#Text> (дата звернення: 12.02.2020).
12. Теорія держави та права : навчальний посібник / Є.В. Білозьоров та ін. ; за заг. ред. С.Д. Гусарева, О.Д. Тихомирова. Київ : НАВС, Освіта України, 2017. 320 с.
13. Шестопалова Л.М., Мельничук М.С. Особливості нормотворчості в органах внутрішніх справ. *Вісник Академії управління МВС*. 2009. № 2. С. 134–142.

References:

1. Velykanova M.M. Teoriia derzhavy ta prava: navch.-metod. Posibnyk / M.M. Velykanova, O.Iu. Velykanov, I.V. Polovko. Nizhyn. Vyd-vo NDI im. M. Hoholia. 2006. 164 s.

2. Voronina I.M. Aktualni pytannia vidomchoi normotvorchosti v systemi orhaniv vnutrishnikh sprav. / I.M. Voronina // Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Yurysprudentsiia. 2015. №17. Tom 1. S. 43–45.
3. Dziubenko O.L. Oznaky ta vydy vidomchykh pidzakonnykh aktiv yak rezultat zastosuvannia yurydychnoi tekhniki. [Elektronnyi resurs]. Yurydychni naukovyi elektronnyi zhurnal. 2018. №1. S. 18–21. Rezhym dostupu do сайtu: http://lsej.org.ua/1_2018/5.pdf.
4. Dziubenko O.L. Teoretychnyi aspekt vidomchoi normotvorchosti / O.L. Dziubenko // Pravo i suspilstvo. 2009. № 14. S. 12–16.
5. Zahalna teoriia derzhavy i prava: [Pidruchnyk dlia studentiv yurydychnykh vyshchykh navchalnykh zakladiv] / M. V. Tsvik, O. V. Petryshyn, L. V. Avramenko ta in.; Za red. d-ra yuryd. nauk, prof., akad. APrN Ukrainy M. V. Tsvika, d-ra yuryd. nauk, prof., akad. APrN Ukrainy O. V. Petryshyna. Kharkiv: Pravo, 2009. 584 s.
6. Nebeska M.S. Rol vidomchykh normatyvnykh aktiv u pravovomu rehuliuванні diialnosti OVS shchodo zabezpechennia prav i svobod liudyny u sferi okhorony hromadskoho poriadku ta hromadskoi bezpeky. [Elektronnyi resurs]. Pravo i Bezpeka. 2010. № 1. S. 52–56. Rezhym dostupu do сайtu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2010_1_12.
7. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro intehrovani mizhvidomchu informatsiino-telekomunikatsiinu systemu shchodo kontroliu osib, transportnykh zasobiv ta vantazhiv, yaki peretynaiut derzhavnyi kordon. Nakaz Administratsii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy, Derzhavnoi mytnoi sluzhby Ukrainy, Derzhavnoi podatkovoi administratsii Ukrainy, Ministerstva vnutrishnikh sprav Ukrainy, Ministerstva zakordonnykh sprav Ukrainy, Ministerstva pratsi ta sotsialnoi polityky Ukrainy, Sluzhby bezpeky Ukrainy, Sluzhby zovnishnoi rozvidky Ukrainy vid 03.04.2008 roku № 284/287/214/150/64/175/266/75. [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu do сайtu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0396-08#Text>.
8. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Ministerstvo vnutrishnikh sprav Ukrainy: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 28 zhovtnia 2015 r. № 878. [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu do сайtu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2015-p#Text>.
9. Pro zatverdzhennia Poriadku zdiisnennia prykordonnoho kontroliu orhanizovanykh hrup pasazhyriv u punktakh propusku cherez derzhavnyi kordon dlia morskoho ta avtomobilnoho spoluchennia: nakaz Ministerstva vnutrishnikh sprav Ukrainy ta Ministerstva infrastruktury Ukrainy vid 10.10.2013 roku № 969/787. [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu do сайtu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1833-13#Text>.
10. Pro zatverdzhennia Poriadku obminu informatsiino-analitychnymi materialamy mizh subiektamy intehrovanoho upravlinnia kordonamy: nakaz Ministerstva vnutrishnikh sprav Ukrainy, Ministerstva zakordonnykh sprav Ukrainy, Ministerstva infrastruktury Ukrainy, Ministerstva finansiv Ukrainy, Sluzhby bezpeky Ukrainy vid 01.09.2015 roku № 1050/254/341/749/562. [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu do сайtu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1094-15#Text>.
11. Pro zatverdzhennia Poriadku podannia uzahalnenykh materialiv rozviduvalnym orhanam Ukrainy: nakaz MVS Ukrainy, Ministerstva finansiv Ukrainy, Sluzhby zovnishnoi rozvidky Ukrainy ta Ministerstva oborony Ukrainy vid 01.12.2015 № 1112/426/678/1533. [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu do сайtu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1583-15#Text>.
12. Teoriia derzhavy ta prava : navch. posib. / [Ie. V. Bilozorov, V. P. Vlasenko, O. B. Horova, A. M. Zavalnyi, N. V. Zaiats ta in.]; za zah. red. S. D. Husarieva, O. D. Tykhomyrova. K. : NAVS, Osvita Ukrainy, 2017. 320 s.
13. Shestopalova L.M. Osoblyvosti normotvorchosti v orhanakh vnutrishnikh sprav / L.M. Shestopalova, M.S. Melnychuk // Visnyk Akademii upravlinnia MVS. 2009. № 2. S. 134–142.